

Kitap Tanıtımı / Book Review

İSLAM MEDENİYETİNİN DİNAMİKLERİ: HOŞGÖRÜ, BİLİM, ERDEM VE İRFAN

Prof. Dr. Bayram Ali ÇETİNKAYA

İnsan Yayınları, İstanbul, 2013

Arş. Gör. Mustafa DİKMEN*

Her medeniyetin varlığını idame ve ikame ettirebilmesi için bazı temel unsurlara ihtiyacı vardır. Medeniyet kavramı statik değil dinamiktir. Bundan ötürü medeniyetlerin de bir ruhu ve kimliği olduğu söylenebilir. Bir fenomen olarak tarihi inşa eden insanlardır ve bu inşa sürecine her insanın katkısı vardır. Bunun en bariz örneği olarak Annales Okulu'dur. Bu okul, tarihin sadece en önemli kişilerce değil adı sanı duyulmamış kişiler tarafından da inşa edildiğini iddia etmektedir. Medeniyetlerin kapsamlı bir şekilde ele alınması birçok zorluğu beraberinde getirdiğinden, bilimsel çalışmalarda bu ele alışı belirli dönemlerle sınırlandırmak gerektiği kanısı hâkimdir.

Esasında İslam medeniyetinin mahiyetine dair tanımlar hep sınırlı ve kısıtlı kalmıştır. Ayrıca, o medeniyete nereden baktığımızda tanımlamalarımızı belirlemiştir. Oryantalistler, İslam medeniyetine sömürülecek bir alan olarak bakarken, "Self-Oryantalist" diyebileceğimiz kişilerde İslam medeniyetini küçümseyici bir tavır takınmaktadır. Medeniyetin neliğine dair tanımlar oldukça çok iken, bu medeniyetin hareket ettirici gücünün neliğine dair çalışma ve tanımlar çok azdır. Prof. Dr. Bayram Ali Çetinkaya'nın "İslam Medeniyetinin Dinamikleri, -Hoşgörü-Erdem ve İrfan" isimli eser 2013 yılında "İnsan Yayınları" tarafından İstanbul'da basılmıştır.

Bu çalışmada genel olarak medeniyetin ve dinamiklerinin kapsamı çok geniş tutulmuş olup, belirli bir dönem ya da medeniyet ile sınırlı tutulmamıştır. Eserde, İslam medeniyeti olgusu, bu medeniyetin içinde barındırdığı ırk, din, renk ve inanç gruplarıyla evrensel bir uygarlığın ilk nüvelerini attığı ve bu medeniyetin merkezinde bulunan şeyin ne olduğuna dair oldukça geniş ve kapsamlı bir araştırmanın izlerini görmekteyiz. Yine eserde, İslam medeniyetini diğer medeniyetlerden ayıran en başat faktörlerin tefekkür ve birlikte yaşama kültürü

* Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, (mustafadikmen1617@gmail.com)

üzerine bina edilmiş olmasının ön plana çıkarılmış olduğunu görmekteyiz. Kitabın başlıklarına dahi göz attığımızda, başlıkların ne denli vurucu ve İslam medeniyetinin dinamiklerinin bugüne nasıl taşınabileceğinin en güzel örneklerini görmekteyiz. Fernando Pessoa "Kalp düşünebilseydi eğer, atmaktan vazgeçerdi" demiştir. Yazar bu eserinde Batı medeniyeti ile İslam medeniyeti arasında var olan en temel farkın Batı'nın sadece ratio ile yani sadece akli ile düşündüğünü, İslam medeniyetinin ise kalbiyle ve gözüyle de düşünebildiğini, âleme nazar edip bundan ibret alabildiğini söylemektedir. Konu başlıkları sadece isimler üzerinden yürümeyip, fikir ve düşünceler üzerinden de ilerlemektedir. Bu başlıklardan bazıları ise şunlardır: "Hoşgörü Medeniyeti, Birlikte Yaşama Kültürü –Asr-ı Saadet Örneği, Bilge Hükümdar Fatih'in Özgür Bilginleri." Konular hakkında sadece bilgi yığını verilmeyip, ileri okumalar yapmak isteyenlere de her konunun sonunda bir kaynakça verilmiş olup, o konuya ilgi duyanların merakını celbetmektedir.

Toplam dört bölümden oluşan eser, yazarın muhtelif vakitlerde yazdığı yazıların toplanmış halidir. İlginç olan ise, yazarın farklı zamanlarda ve farklı dergilerde yazdığı bu yazılar birbirini çok güzel bir şekilde kompoze etmiş ve birbirini tamamlayıcı nitelikler arz etmektedir. Yine aynı şekilde İslam medeniyetinden herhangi bir ilim dalı geri planda bırakılmayıp, her ilim dalına gereken önem ve özen gösterilmiştir. Kutsaldan estetiğe, fıkhıtan tasavvufa kadar her ilime değinilmiş ve dikkatli bir okuma yapılmıştır.

Kimliklerin inşa süreci kimi zaman bir "öteki" üzerine bina edilir. Bir medeniyet kimliğinin inşasından bahseden yazar, bu inşa sürecinin "öteki" üzerinden ama onu dışlamak suretiyle değil, onu kapsayarak olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, Descartes ile Hacı Veyis Efendi, Leibniz ile Hacı Bektaş Veli aynı metin içerisinde yer almıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın henüz bu sene "Kutlu Doğum Haftası" münasebetiyle seçmiş olduğu başlık "Birlikte Yaşama Ahlakı" dır. Yazar bunu 2013 yılında basılan kitabının hemen başında zikrederek şöyle demektedir: "Medeniyetimizi, diğer uygarlıklardan ve toplumlardan ayıran en ayırt edici özellik, birlikte yaşama kültürünün barış ve insanî değerler üzerine bina edilmiş olmasıdır." Bu bakımdan medeniyeti oluşturan öğelerin tümü kitap içerisinde ince elenmiş sık dokunmuş bir inceleme/analiz yoluyla okuyuculara sunulmuştur.